

ПІТЕР БРЕЙГЕЛ, СТАРШИЙ
Битва Масленця і Поста. 1559
Дерево, масло. 118 x 164,5 см

Європейське мовознавство СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

- **1. СТАН МОВОЗНАВСТВА В СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ ЄВРОПІ**
- Історія Європи перших століть н.е. пов'язана з існуванням великої Римської імперії, яка в 395 р. Розпалася на Західну і Східну.
- I ст. н.е. християнство з релігії рабів релігія правлячих класів.
- Період Середньовіччя в Європі - «розумовий застій».
- Готський єпископ Вульфїла (Ульфїла) переклав готською мовою всю Біблію, за винятком «книги царів». Збереглися деякі фрагменти вульфїлового перекладу в рукописах V-VI ст.
- Найзначніший із них – «срібний кодекс», написаний сріблом і золотом на червоному пергаменті. Це найдавніша пам'ятка германської мови взагалі.

- **Слов'яни.**
- Перші проповідники православного християнства – солунські брати Кирило і Мефодій.
- Кирилиця і глаголиця.
- Вагомість християнства для створення писемності в багатьох народів епохи Середньовіччя.
- Разом із тим християнство наклало богословські обмеження майже на все інтелектуальне й духовне життя середньовічної Європи.

- Біблійні перекази, легенди, міфи

VS

Великий і чарівний світ перлин середньовічної поезії - «Давид Сасукський», «Едда», «Пісня про Роланда».

Поза межами християнської релігії – надбання **античної** поезії, науки, філософії.

- **Стан мовознавства:**
- **1)** латинська мова – єдина мова, яку вивчали в Європі. Майже забута – грецька.
- Дуже рідко – граматичні статті ісландською XII-XV ст.
- Для чого вивчали латинську мову? Для пізнання?
- **НІ:** практичне володіння латиною – шлях до одержання духовної або світської освіти.
- Посібник для вивчення – граматика Прісціана.
- **2)** латинська граматика і граматика взагалі – синоніми в епоху Середньовіччя > негативний вплив на подальший розвиток мовознавства.
- Із занепадом Західної Римської імперії – занепад і живої латинської мови.

- **2. РОЗВИТОК ПИСЕМНОСТІ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ ЕПОХИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ**

- Усі європейські системи письма були створені на основі грецької й латинської писемності.

- **Східна Європа.**

- **1.** В усіх країнах Сх.Європи писемність з'являлася стихійно

- Лише згодом виробляються графічні засоби для передачі фонологічних особливостей відповідних мов.

- **2.** Відсутність правил орфографії.

- Інший шлях створення писемності пов'язаний із діяльністю видатних просвітителів – *Вульфіли* (готський священник), *В.Маштоца*.

- Шлях виникнення нових алфавітів і загальні принципи їх створення – схожі в різних регіонах Європи.
-
- Перший досвід такого використання – використання місцевих слів у латинських пам'ятках, писаних рідною мовою на полях або між рядків латинського тексту.
-
- І, нарешті, поява перших пам'яток рідними мовами, які випадково являли собою переклади латинських церковних текстів.

• Ірландці

- Виникнення писемності – з V століття
- Основа – латинська
- Ірландці – перший народ Європи, який використав латинку для запису текстів рідною мовою.
- Саме ірландці вплинули на виникнення письма в англосаксів та німців, і навіть у західних слов'ян.

- **Німці**

- До латини – рунічне письмо.
- Запропонував латину під німецькі фонемі король Гільперих.
- Перші верхньонімецькі пам'ятки – з к. VIII ст.
-
- Пізніше за всіх латинське письмо проникає в Скардинавію, де скандинавський алфавіт зазнає впливу англійського та німецького письма.

- **Романськомовні країни.**
- Письмо на латинській основі – порівняно пізно, бо латинь – безпосереднє джерело романських мов. У V ст. латинь була мертвою мовою.
- Епоха раннього Середньовіччя - не важко було розуміти канонічні церковні тексти.
- АЛЕ латина змінилася, і коли розрив між вимовою й написанням у ній став надто істотним > **реформа Карла Великого**: звести вимову відповідно до латинського написання > писемність рідною мовою в романських країнах.
- Перша така країна – Франція, де зв'язні тексти рідною мовою – з IX ст.
- Прованс – із IX ст., Іспанія, Португалія, Італія – з XII-XIII ст.

- **Західні слов'яни**

- Латинське письмо проникло сюди раніше за глаголицю й кирилицю.
- Перша спроба застосувати латинський алфавіт для запису ділового тексту – Фрейзингенські уривки.
- Але ця традиція не набула поширення > IX ст., Велика Моравія: використано глаголицю.

- **Чехи.**
- Перші пам'ятки латинкою – порівняно пізно. На чеське письмо творців вплинули німецькі ченці.
- Реформа ідеальної чеської графіки – 1412 р., за допомогою Яна Гуса.

- **Поляки.**
- Писемність латинкою – ще пізніше, ніж у чехів. Польські писці орієнтувалися на чеську графіку, але та була недовершена, крім того, у польській мові – багато приголосних фонем + носові.

- **Основні прикмети стилю середньовічних писців, що створили письмо на латинській основі:**
- фонографічний принцип;
- створення нових букв на основі латинських (**š, č**);
- використання диграфів (**dz, dj**);
- комбінована графіка;
- однією графемою позначалося кілька різних фонем у різних позиціях (**c**);
- використання великої кількості алографів.
- Узагалі – непослідовність при передачі фонем, але з часом – удосконалення передачі звукового мовлення на письмі.

- **3. ДИСКУСІЇ РЕАЛІСТІВ ТА НОМІНАЛІСТІВ**
- Головні течії в середньовічній «гуманітаристиці» - реалізм та номіналізм.
- **Реалізм**
- (*Ансельм Кентерберійський XII ст., Фома Аквінський XIII ст.*)
- Загальні універсалиї – не відображення предметів і явищ матеріального світу у свідомості людей, а реальні духовні сутності, які становлять субстанцію речей.
- Реально існують тільки загальні понят (дерево), а відповідні цим поняттям речі – їх бліді копії, відблиски
- Мову створив Бог, людина ж утворила лише окремі назви.

- Номіналізм
- (І.Росцелін XI ст., Ф.Бекон XIII ст., Д.Скотт XIII-XIV ст.)
- 1. Реально існують лише поодинокі індивідуальні речі, а загальні поняття – це тільки імена, назви, знаки, породжені людським мисленням, які не тільки не існують незалежно від речей, а й не відображають їх властивостей, якостей.
- 2. П'єр Абеляр (XI-XII ст.): реально існують лише окремі речі, вони і є основою загальних понять, останні ж окремо не існують, а виводяться нашим розумом із реально наявних речей і відбивають їх властивості.
- Загальні поняття (універсалиї) не мають самостійної реальності. Назви стосовно до речей – вторинні.

- Отже, суперечки з приводу взаємостосунків назв і речей – частина теологічних дискусій епохи Середньовіччя.
- Оскільки священні книги були писані латиною, то й тлумачення текстів супроводжувалися аналізом латини.
-
- Це вже тоді була мертва мова, і вивчалися не стільки звуки, скільки букви.
- Правильність чи неправильність граматичних явищ встановлювалася за допомогою логічних критеріїв. І сприймалося вивчення латинської мови на таких засадах як логічна школа мислення. Особлива увага – синтаксису.
-
- У силу всього цього у Європі – новий тип граматики – філософська граMATика.

- Сильний бік: пояснювальний характер, бо автори у всіх описах явищ намагалися встановити філософську (частіше логічну) сутність.
- Найкраща така граматики – німецького вченого Томаса Ерфуртського (початок XIV ст.).
- Спроби створити пояснювальні граматики – скромні.